

ОНТОЛОГІЯ - ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ

1. Фундаментальне значення проблеми буття у філософії
2. Історико-філософський екскурс у проблему буття
3. Сучасні уявлення про буття
4. Поняття онтології: категорії та структури буття

ОНТОЛОГІЯ – ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ (СУЩЕ)

- Термін вперше ввів філософ Гокленіус (“Філософський лексикон”) у 1613 р.
- У практичному вжитку термін був закріплений німецьким філософом-раціоналістом Християном Вольфом
- Класична філософська дисципліна
- Для онтології світ – це проблема: будь-яка очевидність приховує проблеми

Онтологічні проблеми:

- Чи існують першоелементи суцього?
- Чи існує субстанція як незмінна основа всього?
- Чи існує світ як єдність?
- Чи має світ початок і кінець, або він є безкінечним та вічним?
- Чи існують причинно-наслідкові зв'язки або ж не існує детермінації?
- Яке місце людини у світі?

Буття

Проблема буття – це проблема сутності всього існуючого (сущого) та єдності світу як цілокупності

- Синонім – існування
- Все існуюче
- Модальності: безпосередня дійсність, потенційне, уявне, реальне, актуальне, ідеальне, визначене, віртуальне, гіпотетичне...
- Образ буття – архетип свідомості

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Антропія, буття, небуття, дао, інь-ян, ніщо, сансара, рух, простір, час, матерія, праматерія, субстанція, розвиток, становлення, діалектика, матерія, метафізика, інтенція, предметність, онтологія, потенціальне, актуальне, свідомість

- **Антропія** – принцип наявності людини у світі, неможливість створити наукову картину світу без участі її свідомості
- **Інтенція** – спрямованість свідомості, предметність сприйняття, властивість думки предметнюватися, здатність ідеального впливати на матеріальний світ

ФОРМИ БУТТЯ

НЕОРГАНІЧНІ ПРОЦЕСИ, НЕЖИВА ПРИРОДА (механічні, фізичні, хімічні, геологічні, астрономічні явища)

ОРГАНІЧНІ ПРОЦЕСИ, ЖИВА ПРИРОДА
(клітина, організм, популяція, вид, біосфера)

СОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ, ЛЮДСЬКЕ БУТТЯ
(суспільний устрій, духовність, ноосфера, техніка)

СТАРОДАВНІ КОНЦЕПЦІЇ БУТТЯ:

наївний матеріалізм (Фалес, Анасимандр, Анаксимен, Емпедокл, Анаксагор)

- **Елеати (Парменід):**

Справжнє **буття** є незмінним і сталим, а зміни, що спостерігаються у світі, є оманною

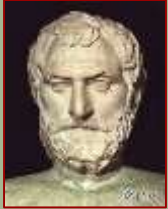
- **Геракліт:**

стабільного, стійкого **буття** немає, сутність **буття** у вічному становленні, в єдності Буття і Небуття

Філософ

Першооснова

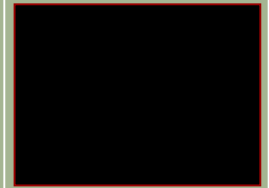
Фалес

Вода

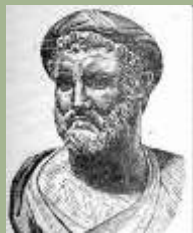
Анаксимандр

Апейрон
(безкінечне,
божественне)

Анаксимен

Повітря

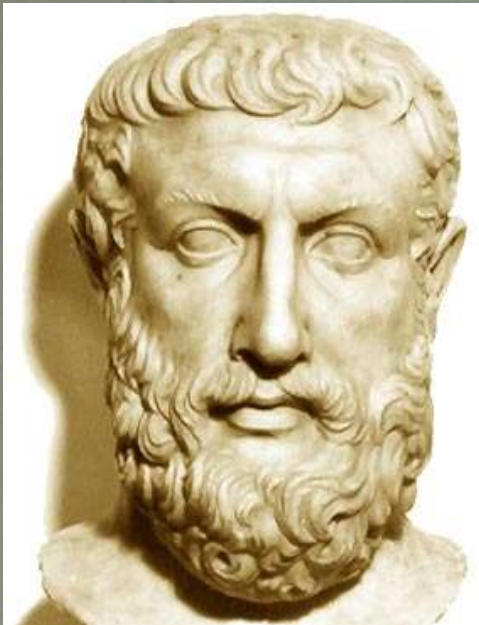

Піфагор

Число

1,2,3,4,5.....

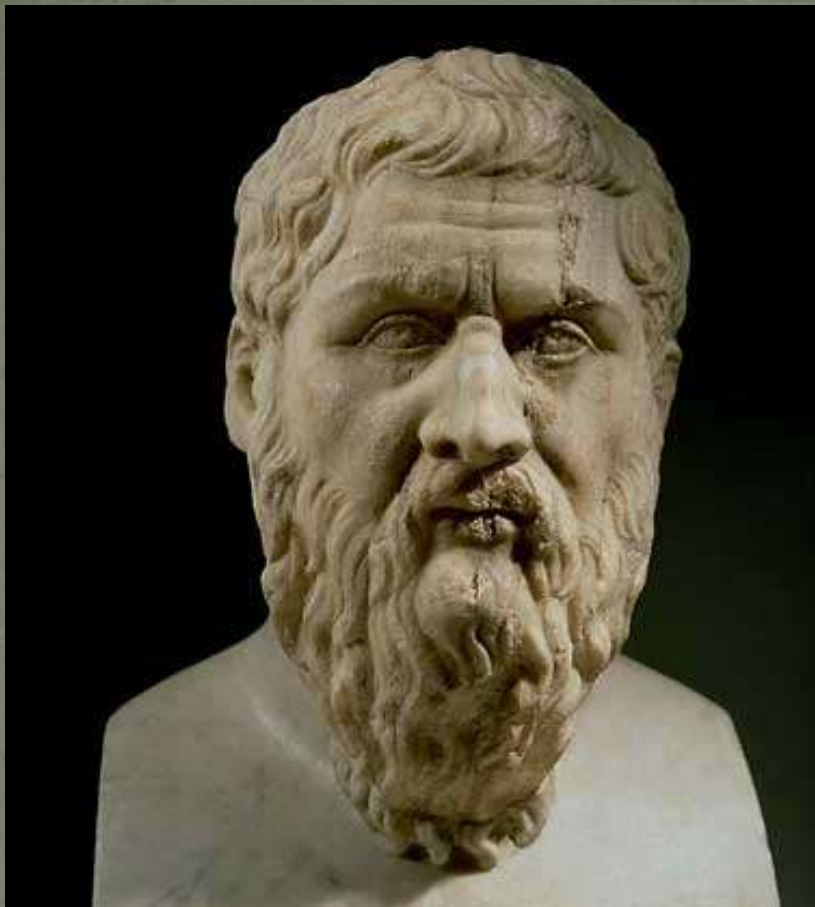
- Найвідоміший представник елейської школи — філософ **Парменід Елейський** (бл. 540-480 рр. до н. е.).

- Вперше використав поняття «буття» (від дієслова «бути»)
- Парменіду належить знаменитий вислів: *«Буття є, небуття немає, тому що його і помислити неможливо».*

АТОМІСТИ (Левкіпп, Демокріт)

- Засновники матеріалізму
- Атомарна будова світу
- Атом – найменша, неподільна, незнищенна, речовинна першооснова світу
- Атомів існує безкінечна кількість
- Атомісти – засновники матеріалістичної традиції у філософії

Платон

(427-347 до н.е.):

Творець традиції об'єктивного ідеалізму: ідеї є основою речей.

Світ ідей – вічний, досконалий, незмінний

Світ речей – тимчасовий, похідний від світу ідей, мінливий

Речі є "тінями" ідей

Образ печери ("ДЕРЖАВА")

АРИСТОТЕЛЬ:

Буття – єдність матерії і форми

Матерія – аморфна, пасивна, вічна, незнищенна, потенційна, можливість буття

Форма – активна, вічна, творча, чиста, це – дійсність буття

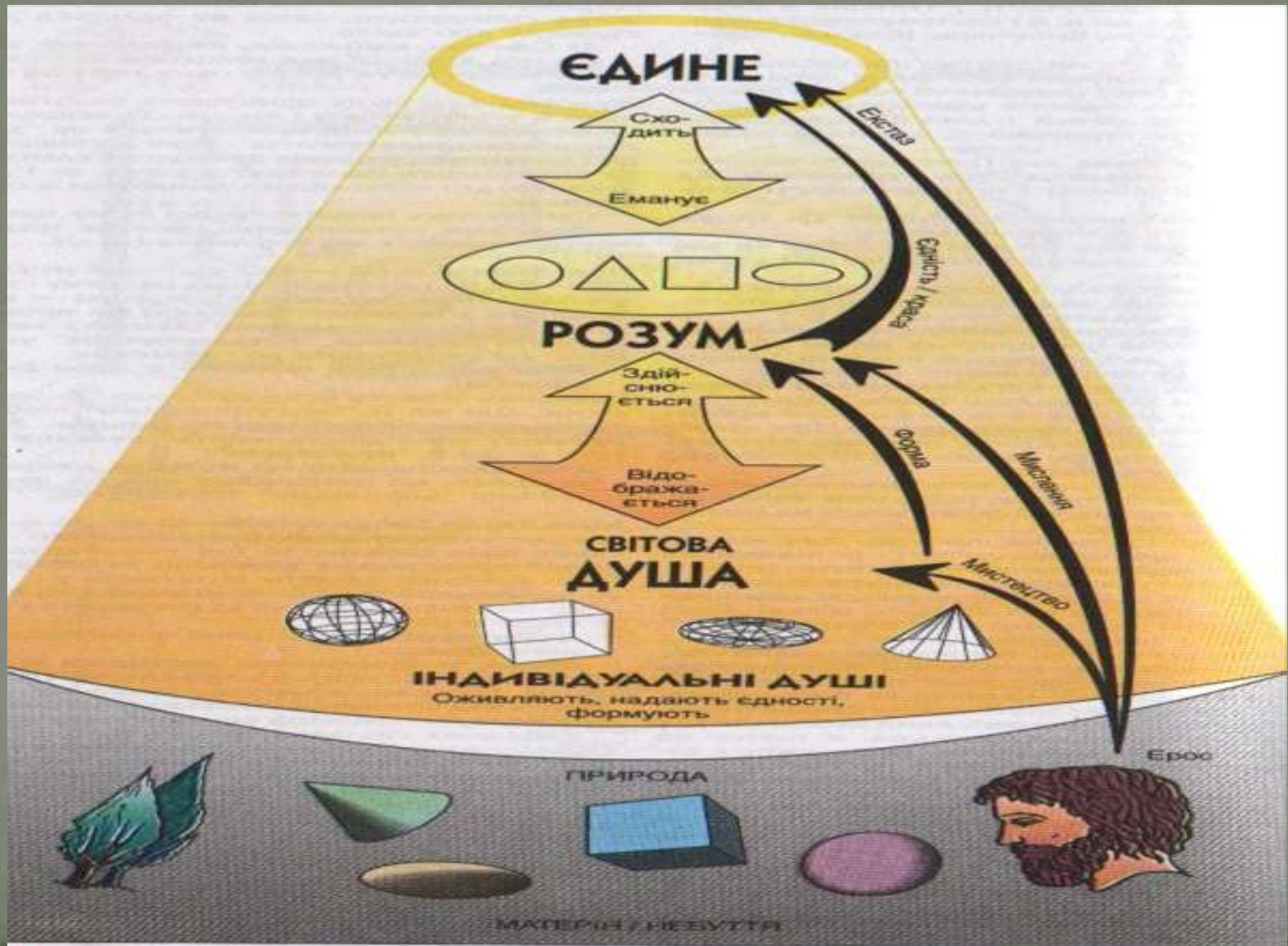
Вчення про моменти буття, про становлення

Вчення про категорії – найзагальніші

характеристики буття, відображення речей

НЕОПЛАТОНІЗМ

Концепція буття у Середньовіччі

- Бог – абсолютне Буття
- Буття має тотальний, системний та ієрархізований порядок, а в його виявленні вирішальна роль належить активності. Ідея божественної єдності світу оформилась в концепцію *еманації*
- Послужило основою для ідеї енергетичної єдності світу та еволюції – сходження від простого (форми суцього) до складного і вищого

- ПАНТЕЇЗМ
- ТЕЇЗМ
- ДЕЇЗМ
- ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМ
- БОГ як субстанція – абсолютна, первинна, вічна
- Буття сфери моральних норм, духовних цінностей
- ОБ'ЄКТИВІСТСЬКІ концепції буття

Августин Аврелій (354-430): люди не шукали б Бога, якби в певному розумінні його вже не мали.

Людина – субстанція, побудована з двох компонентів – безмежної нематеріальної душі і смертного тіла.

Вони мають одне джерело походження – Бога

Душа домінує абсолютно, а тіло постає лише як знаряддя душі

Опозиція тіло-дух

Позиція **гріховності**, а тому **вторинності** тілесного, матеріального

Ансельм Кентерберійський (1033-1109р).

Онтологічний доказ
буття Бога

Описав Бога, як «щось,
краще якого нічого не
можна уявити»,
аргументуючи це тим,
що воно існує в
нашому розумі

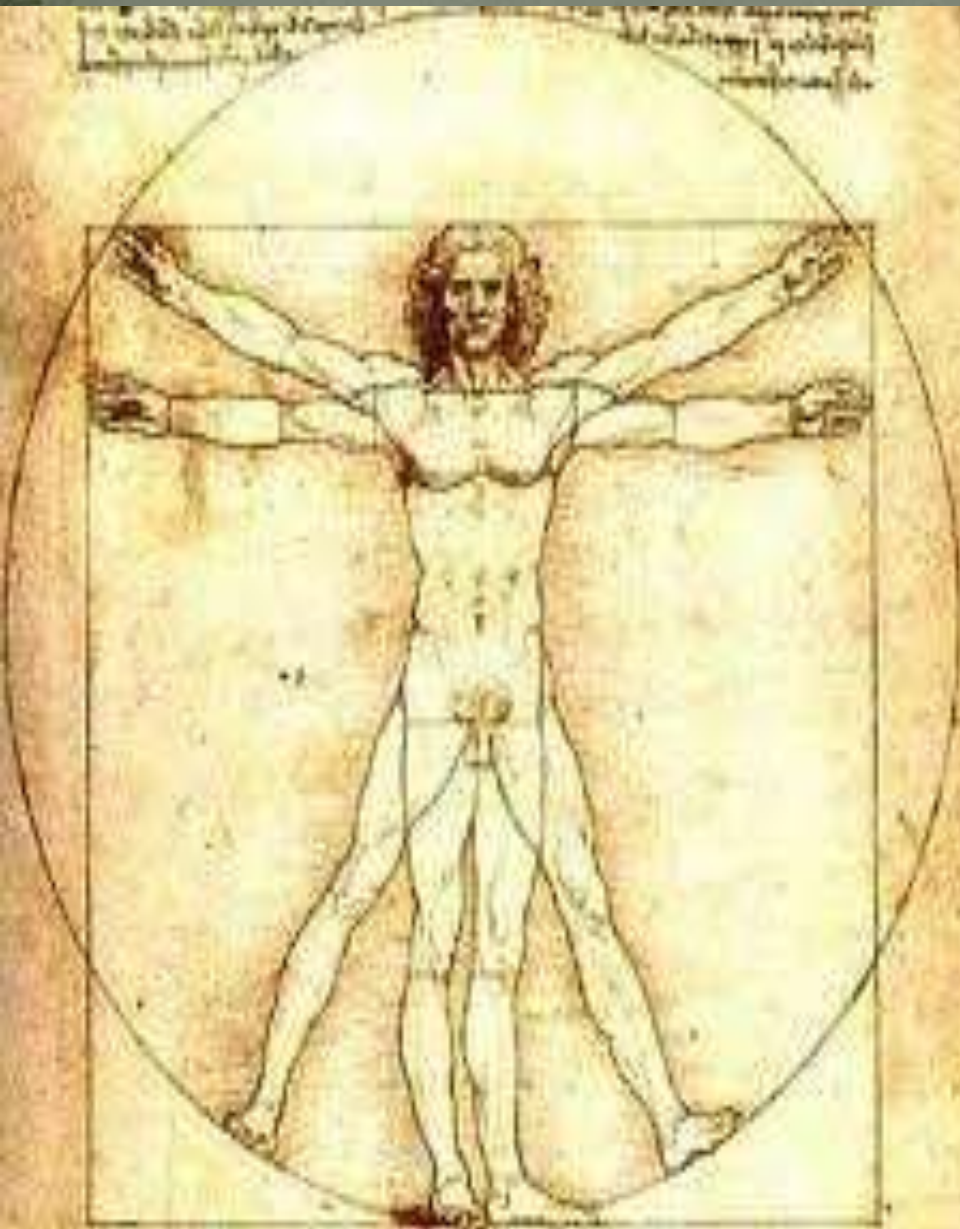

Тома Аквінський

(1225-1274 рр.)

**Космологічний
доказ** (від грец.-
Всесвіт і логія)

Доводити буття
Боже можна,
виходячи лише з
даних зовнішнього
світу, який після акту
 креації містить у собі
сліди цього акту

Концепція буття Нового часу

**Поняття субстанції
(монада, флогістон)**

**Суб'єктивний
ідеалізм (Берклі)**

Соліпсизм (Декарт)

Монізм - Спіноза

Дуалізм - Декарт

Плюралізм - Лейбніц

Деїзм – Декарт,

Вольтер

Атрибут – Модус

Матерія - Дух

Німецька класична філософія:

I.Кант виділяє «речі у собі» і «речі для нас».

Речі, як вони існують у свідомості суб'єкта, Кант називав явищами, «речами для нас». Людина може пізнати тільки явища.

Сутність речей самих по собі людина не знає і знати не може.

Ці речі для людини залишаються непізнаними, тобто «речами в собі».

Антиномії розуму

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНИЙ ІДЕАЛІЗМ

Г.Гегель: буття і мислення тотожні

Універсальна схема творчої діяльності світового духу - **абсолютної ідеї**

Абсолютна ідея розкривається у вигляді системи **категорій**: від найзагальніших — буття, небуття, якість, кількість, міра та ін. до конкретних.

Саморозвиток абсолютної ідеї: природа – логіка пізнання – абсолютний дух.

(ДАЛЕКТИКА)

АБСОЛЮТНИЙ ІДЕАЛІЗМ

Категоріальні визначення буття у некласичній філософії

- ***Несубстанційні концепції буття***
- ***БУТТЯ*** розкривається через ***ЛЮДИНУ*** (буття як турбота, світ повсякденності)
- ***Інтенція свідомості*** (умова, за якою свідомість може вибудовувати свій зміст)
- ***Предметність*** (екзистенціальна зустріч; прибутті-перебування)
- ***Інтуїтивізм*** (філософія життя);

***Буття – це тривалість, неперервність,
націленість свідомості на змістовне
відношення***

Позиції некласичної філософії

- Заперечення онтології неокантіанцями та неопозитивістами
- Продовження традиційних онтологічних вчень (неогегельянство, неотомізм, марксизм)
- Ірраціоналістична онтологія “філософії життя”
- Формування новітніх онтологічних вчень на базі феноменології та екзистенціалізму

Онтологічний парадокс у філософії (М.Гайдеггер):

- Раціональних достатніх доказів існування світу не знайдено!!!
- Формування первинної природної настанови на світ (творчо-активної – для європейської культури)

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ (Е.Гуссерль)

ПОНЯТТЯ:

життєвий світ

інтерсуб'єктивність

інтенціональність

горизонт сприймання

феноменологічна редукція

трансцендентальний суб'єкт

Горизонти сприймання:

- Матеріально-просторові тіла (попередній життєвий досвід)
- Живі істоти (внутрішнє сприймання - симпатія)
- Людина та соціальний світ (зовнішнє сприймання, симпатія та чуття)
- Акти свідомості, душа (основа моєї ідентичності: пригадування, переживання, міркування, мріяння)
- Предмети культури (зрозуміти смисл)
- Ідеальні предмети: формально-логічні поняття, змістовні образи: цінності, фантазії...
- **ВСЕ, ЩО МАЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЛЮДИНИ, МАЄ БУТТЯ**

Структуралізм —

трактує явища буття як певну структуру, частини якої пов'язані між собою і утворюють більш всеосяжну систему або структуру

- Структури світу – відображення структур підсвідомості (почуттєво-іраціональної сфери)
- Проявляється у мовних побудовах
- Архаїчних культурах

БУТТЯ У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

- БУТТЯ – ДИНАМІЧНЕ
- СИСТЕМНО-ІЄРАРХІЧНЕ
- БАГАТОРІВНЕВЕ
- ЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОНСТРАТИВНЕ

ЄДНІСТЬ ОБ'ЄКТА І СУБ'ЄКТА

Сучасна наукова картина світу (синергетика):

- Світ – відкрита система, що коливається, самоорганізується, перебуває у становленні
- Ситуація вибору
- Альтернативні шляхи розвитку
- Взаємна впорядкованість та невпорядкованість
- Обумовленість всього
- Відповідальність людини

Основні виміри буття

- Рух – спосіб реалізації суперечності буття, форма його існування
- Простір і час – філософські категорії, що позначають основні форми буття і матерії.
- Простір передає спосіб ***співіснування*** розмаїтих матеріальних утворень,
- Час – спосіб ***зміни*** матеріальних явищ.
- ***Матерія*** – категорія для означення об'єктивної реальності, незалежного від свідомості буття

СУБСТАНЦІЯ:

- Абсолютність
- Вічність
- Першопричинність
- Незмінність

МАТЕРІЯ:

- Реальність
- Незнищуваність
- Просторовість
- Причинність
- Непроникність
- Інертність
- Вага

ПРОСТІР: протяжність, місце, виміри
(довжина, ширина, висота)

- ЧАС: тривалість, черговість (минуле, теперішнє, майбутнє), незворотність; КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ЧАС

Концепції простору і часу:

- СУБСТАНЦІЙНА (Р.Декарт, І.Ньютон)
- РЕЛЯЦІЙНА (А.Ейнштейн, І Кант)

РУХ:

- КІЛЬКІСНИЙ
- ЯКІСНИЙ
- ЗОВНІШНІЙ
- ВНУТРІШНІЙ
- МЕХАНІЧНИЙ, ФІЗИЧНИЙ, ХІМІЧНИЙ,
БІОЛОГІЧНИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ
- РУХ ЯК РОЗВИТОК

КАТЕГОРІЇ (діалектичний зв'язок):

- Кількість-якість
- Одиначне-загальне
- Частина-ціле
- Форма-зміст
- Явище-сутність
- Тотожність-відмінність
- Простір-час
- Елемент-система
- Випадковість-необхідність

ОНТОЛОГІЯ

СУБ'ЄКТИВІЗМ

ОБ'ЄКТИВІЗМ

Людина

суспільство

субстанційність

несубстанційність

матерія

ідея

дія

процес

ДЯКУЮ!!!

